

Faskinemanden

I NÆSTEN HUNDREDE ÅR har sætning af faskinegårde været en vigtig del af menneskenes måde at tøjle vadehavet, især langs rømødæmningen, hvor de holder fast på sedimenter, sand og slik, så havet ikke slider på dæmningen og landet. Ved dæmningen går der får og græsser forår og sommer sammen med deres lam. Som barn undrede jeg mig over pindene i havet, ligesom jeg også undredes over lav- og højvande. Min far forklarede, at de to ting hang sammen. Og så forklarede han, hvordan faskinerne virkede. I dag kan man jo se, at foranstaltningerne har virket; der er meget mere land på begge sider af dæmningen, end der var i 60'erne – da jeg var barn.

Bo Bondegaards gård gik ikke rigtigt, som det var meningen. Han havde arvet den efter sin far, som stillede sine udtjente træsko i det Herrens år 1923, og faren havde heller ikke været bonde med stort B. Husdyrholdet begrænsede sig til to stude og fem får. Et hønsehus med seks hvide italienere, som heldigvis var altædende. De gik og pikkede i jorden efter orme, larver og næsten alt andet. Hans kone, Dagmar, drømte om at sælge æg og udvide bestanden. Hun havde købt ti hvide høns og en hane. Hanen var blevet syg og var følgelig endt i gryden. Den smagte fint. Men købte de en ny hane, var der ifølge Bo ikke nok penge til den ny, brugte plov, som Bo havde

udset sig hos naboen, Kristian Jensen, som var ved at investere i et par nye markmaskiner: to større plove og en slags slåmaskine, en selvbinder, så kornet kom nemmere i hus. En Fordson-traktor skulle der også blive råd til. Kristian havde været rundt til bønderne på de nærliggende gårde for at finde partnere til de selv for ham store investeringer.

Bo og Dagmar var også blevet spurgt – vel nærmest af høflighed, men måtte melde pas. I stedet fødte Dagmar i 1938 to børn, tvillinger, mere, så familien nu talte fem børn og Dagmar og Bo. Børnene i rækkefølge: Johan, tolv år, som havde vist sig at være en stærk dreng, i starten hjalp sin mor med hønsene og røgtingen og malkningen af de nye køer, som de havde byttet sig til med studene. Sofie var 11 og om et par år parat til at komme ud i den store verden. Lillesøster Gerda måtte vente et par år endnu. Hun var kun fem.

Tvillingerne Peter og Poul var noget splejsede i det, og Dagmar løb hurtigt tør for mælk, så de blev fodret med komælk. De blev hurtigt større.

Så kom krig nummer to. Tyskerne byggede bunkere med dansk arbejdskraft, organiseret af arbejdsformidlingen, og levede i uanstændig grad af bøndernes og fiskernes madkamre. De betalte dog pænt, så folkene ude på landet havde nok til dagen og vejen trods de generelle, usle forhold – i modsætning til dem af byernes stakler, der ikke fik arbejde.

En dæmning var i 1938 planlagt, og opførelsen påbegyndt delvis som et beskæftigelsesprojekt, men krigen havde næsten stoppet arbejdet. Johan havde ellers set frem til at tjene til familien. En dagløn på godt elleve kroner ville have hjulpet gevaldigt.

Både Bo og Johan blev nødsaget til at arbejde for tyskerne. I det mindste fik de løn, selv om, som Dagmar udtrykte det, når talen faldt på det, det var judaspenge. Man vidste jo godt, hvad hun mente og turde ikke diskutere rigtigheden af betegnelsen – de fleste var lidt tyngede af at modtage penge af besættelsesmagten.

I 1941 en sen sommerdag i juni hostede Bo blod op. Han døde fem uger senere, selv om han havde fået en vaccine. Det var lungetuberkulose. Vaccinen havde nok ikke virket ordentligt.

Johan tog faderens død som en mand og fortsatte sit arbejde. Efter krigen kom bygningen af dæmningen endelig i gang, og Johan tog arbejde der. Blandt andet skulle han sætte faskiner. Han viste sig ovenikøbet at være den med den bedste forståelse for processen. Han havde endda været med til at planlægge og måle ud.

I 1948 stod dæmningen færdig og mange af arbejderne tog hjem til deres respektive familier. Johan og et sjak på otte lokale rømsere blev ansat på deltid til at vedligeholde faskinegårde og skrænter. Daglønnen var nu oppe på 1,24 kroner. Det var vigtigt især i starten og siden blev halvdel siet fra. Johan blev valgt til sjakbajs. Han var dygtig, og

i mere end tyve år forhandlede han og styrede arbejdet ved Rømø-dæmningen. Efterhånden blev maskinerne bedre og det hele lettere, så til sidste var der kun Johan og Lille-John fra Havneby, som udover også var rejefisker. Lille-John døde for over ti år siden. Johan var gået på pension for 20 år siden.

Alt dette fortalte han mig den majdag, hvor jeg stødte på ham ude i Lakolk på en bodega, et brunt værtshus kunne man næsten kalde det på grund af farven på de indvendige, træbeklædte vægge, mens højtalerne spredte dansk pop og countrymusik i lokalet. Johan var nu knap 90 og gik stadig på værtshus – og han kunne godt lide musikken der. Han tog dog en taxa hver vej. Han boede stadigvæk på den gamle gård, som nu kun var et hus med udhus. Stald, hønsegård og den lille lade var væk. Udsigten ind mod Ballum var bedste ved at bo der. Det og så minderne.

Jeg havde fyldt et par genstande på ham, og vi havde vel skålet et par gange over tørsten, og han meddelte mig da også på et tidspunkt, at han vist skulle se at komme hjemad – og stoppe nu, så han ikke tisede i sengen. Jeg ville gerne sidde der lidt mere, sagde jeg, eventueltovre i baren, hvor der sad et par gæve kvinder og hyggede. Desuden kunne jeg jo ikke på grund af mit ikke så ringe alkoholindtag køre ham hjem. Det var da okay, han tog en taxa, som han plejede. Det var altid den samme chauffør, Gunnar.

De hed Susanne og Cindy, de to kvinder ved baren. Jeg fortalte dem lidt om, at jeg skrev om liv og død, historie og nutid på Rømø. De blev straks interesserede, og vi endte med at blive hængende der ved baren, mens de fortalte en masse om alt muligt. De foreslog, at jeg tog med dem hjem, og at vi spiste sammen. Det var da noget af et forslag, og manden i mig hev og sled for at følge med. Desværre var mine såkaldte selvopholdelsesdrifter på standby. Øllerne var en del af forklaringen, tolker jeg.

En halv time senere kom Taxa-Gunnar og hentede mig. Det tog lidt længere tid end normalt, fordi han lige havde skullet putte Johan.